

„Numai după ce ai fost recunoscut în străinătate începi să fii apreciat și în România”

■ **interviu cu academicianul prof. univ. dr. Eugen Coșeriu, membru de onoare al Academiei Române**

- Din ceea ce spun specialiștii, cunoaștem faptul că în ultimii 50 de ani au existat multe încercări de a înfemeia curente noi în lingvistică, majoritatea dintre ele eşuate. Integralismul coșerian a rămas însă o tendință majoră, iar unii dintre discipolii dvs. din întreaga lume, în frunte cu Mircea Borcilă, afirmă că ar fi calea regală din lingvistica actuală și viitoare. Care sînt liniile de forță ale lingvisticii integraleiste?

- Nu s-ar spune că are într-adevăr anumite trăsături esențiale. Trăsătura esențială e dată de numele acestui curent, adică integralismul înseamnă a considera faptul lingvistic din toate punctele de vedere. Greșeala care se face în general în științele culturale este aceea de a ne limita la o anumită perspectivă. Se înțelege însă că acesta este și un fapt în realitate productiv. Uneori trebuie să te mărginești la anumite aspecte, la o perspectivă oarecare, însă greșeala sau pericolul sau riscul pe care le avem în acest caz este că prin această limitare pierdem din vedere celelalte perspective și ajungem să considerăm că este singura viabilă, că spunem totul despre limbaj. A spune lucrurile așa cum sînt, felul oricărei științe, este un lucru extrem de greu. Nu-i să le descrii, fiindcă ele se găsesc în tot felul de contexte, fiind legate de alte fapte, mai ales de un fapt fundamental cum este limbajul. Orice perspectivă este o viziune totdeauna parțială. Trebuie să înțelegi că fiecare perspectivă este parțială și că există și altele, că este cel mai greu să spui lucrurile așa cum sînt ele în realitate. Acesta este principul de bază al oricărei științe, pe care l-a formulat Platon în dialogul său despre sofisti, principiul: logosul lui care spune adevărul. Să spui lucrurile așa cum sînt. Logosul neadevărat spune lucrurile ori cum nu sînt, ori cum nu mai sînt, ori cum nu sînt încă ș.a.m.d. Ei bine, acesta este lucrul cel mai greu, și înseamnă integralism, înseamnă din toate punctele de vedere. Trebuie să te întrebi totdeauna sau să conștientizezi dacă nu cumva ai parțializat. Poate că a trebuit să parțializezi, dar trebuie să fii conștient că toate aceste afirmații sînt făcute dintr-o perspectivă

parțială și că, din alt unghi, ar trebui să mai spui și altceva sau să le vezi într-o altă lumină.

„**În România, lingvistica mea a pătruns foarte puțin**”

- Există o consonanță între integralismul coșerian și un alt curent din gândirea filozofică actuală, holismul, promovat în ultimele decenii mai ales de americani?

- Da, există, dar în realitate ideile aceleia de integralism eu le aveam de acum 50 de ani cel puțin, și deci înțelegem că totdeauna se află în acest pericol de parțializare. Eu înțeleg acest holism, de altfel am și spus-o, nu ca realizare, ca perspectivă globală (ea nici nu poate exista), ci ca program. Programul nostru este de exemplu un program de tipologie integrală. Nu înseamnă că începem cu tipologia integrală, ci că avem programul ca să ajungem la această interpretare integrală. Ea se face din mai multe puncte de vedere și sînt numeroase căi de urmat. De aceea, și discipolii mei sînt toți diferiți, în sensul că se ocupă fiecare de altă perspectivă, văd lucrurile altfel, dar în același timp și nu, că este o perspectivă parțială. E. nu le-am hotărît calea în tot ceea ce fac, ci numai mi-am permis să le deschid calea, să le spun-dim o viziune globală care erau problemele sau punctele unde trebuiau să cerceteze și să meargă mai departe. Prin urmare, ceea ce caracterizează așa-zisa școală coșeriană în lingvistică, este faptul că fiecare elev al meu a plecat de la anumite idei sau de la puține exemple pe care le puteam da eu și le-a dezvoltat, a mers mai departe într-un anumit sens. Ei au mers mai departe independent, după ce le-am spus doar atât: „Văd aici o problemă și s-ar putea să descoperi o altă soluție, diferență de cea pe care o văd eu în acest moment”. Într-adevăr, uneori s-au găsit alte soluții, însă interesant este că fiecare elev afirmă că a plecat de la o anumită idee, de la o anumită constatare a mea și, mergînd mai departe, a dezvoltat a văzut alte aspecte pe care eu însumi nu le văzusem. Uneori a văzut că și constatarea mea era valabilă în alte

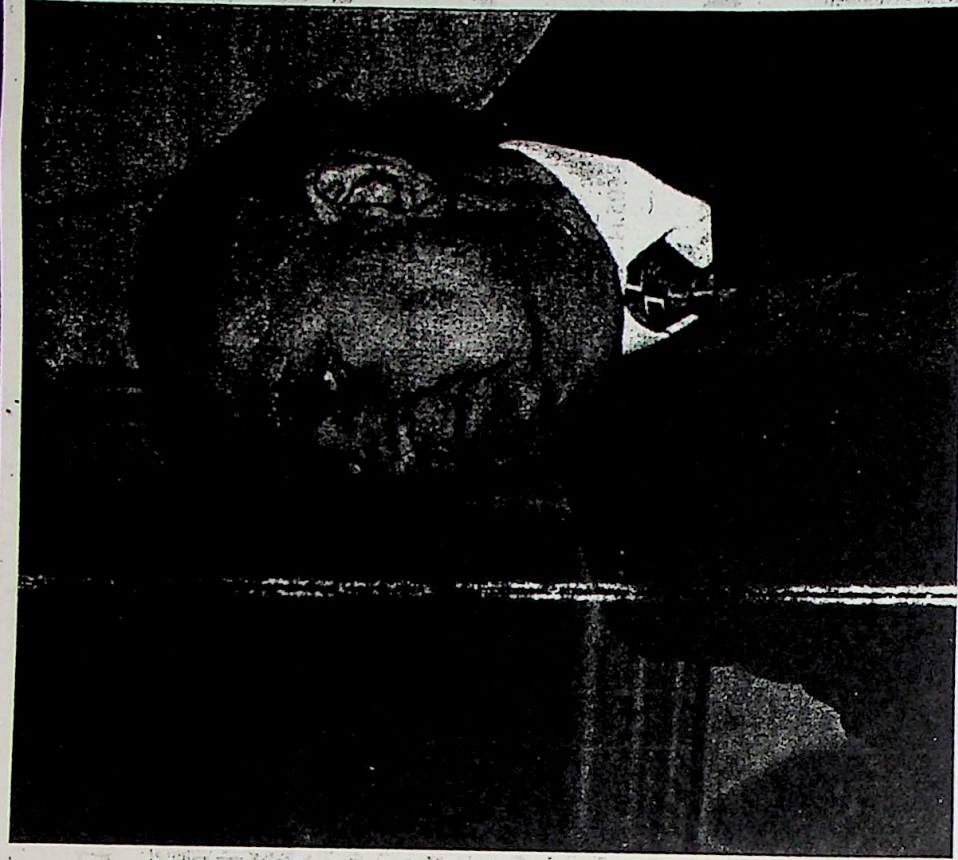
contexte decât cele pe care le remarcasem eu și de aceea această așa-zisă școală formează o mare comunitate de cercetători liberi și în același timp cu orientări diferite. Unii se întrebă cum se poate ca, dintre discipolii mei declarați, unul să se ocupe cu semiotica, altul cu stilistica, altul cu lingvistica istorică, altul să facă semantică culturală ș.a.m.d. S-ar părea că nu în de aceeași școală, dar tocmai prin aceasta în de aceeași școală.

- **Cred că sînteți de acord că, în ultimele decenii, mulți filozofi au fost preocupați în proiectele lor de aventură lingvistică. Aveți cumva informații că pe plan internațional există filozofi preocupați de aventura coșeriană?**

- Nu știu dacă există, dar poate vor începe să existe. Un mare lingvist japonez, Takashi Kamei, a și scris acest lucru: „Lingvistica lui Coșeriu nu e o lingvistică din secolul al XX-lea, e o lingvistică a secolului XXI”, adică înțelegea că va începe să se dezvolte și să fie acceptată mai tîrziu. Dar în general, cel puțin în lingvistică, pîtrunde din ce în ce mai mult concepția mea. Nevoata mea, domnișoara Bojoga, a cercetat în teza ei de doctorat de exemplu receptarea lingvisticii mele în fosta Uniune Sovietică și a descoperit foarte multe aspecte de receptare, scriind vreo 300-400 de pagini despre asta. În ce mă privește, e mai bine să mă ocup cu lucrurile care trebuie cercetate și cu dezvoltarea ideilor, decât cu receptarea lingvisticii mele. Domnul Borcilă a descoperit și el foarte multe aspecte în acest sens în Statele Unite, etc, lucruri pe care eu nu le cunoașteam. S-au publicat deja mai multe monografii, iar unele dintre ele vor fi recenzate într-o revistă de la Cluj, care îmi va dedica un număr. Deci se pîtrunde încetul cu încetul, în afară de o singură țară, România. Aici, în afară de centrul domnului Borcilă de la Cluj, această lingvistică a pîtruns foarte puțin, poate și fiindcă lucrurile mele nu au fost scrise în limba română. Au fost traduse foarte puține, iar eu am scris mai mult în spaniolă, franceză și mai ales în germană. Deci, în România nu s-au construit prea mult lucrurile mele, în afară de faptul probabil că și pregătirea teoretică a multor lingviști români este mai mult sau mai puțin parțială și, adeseori, fără baze filozofice serioase. De aceea probabil am pîtruns mai puțin în România, în afară de această neîncredere care caracterizează cultura românească cu privire la realizările românilor. Numai după ce ai fost recunoscut în străinătate începi să fii apreciat și în România: „Trebuie să fie cineva domnul acesta, dacă cutare necunoscut francez spune că e foarte bun”.

„**Nu există în realitate o opoziție între Platon și Aristotel**”

- Nu cumva opera dvs. se află în consonanță, din perspectivă filozofică, cu cea a idealismului lui

Platon, spre deosebire de lucrările altor lingviști conterporani, care pun în centru corporalitatea și genialitatea, un fel de materialism camuflat?

- Nu, eu mă apropii de gândirea platonică numai în sensul în care Platon a descoperit problemele. Platon este omul care a creat și a descoperit cele mai multe probleme esențiale, însă le cele mai multe ori lăsîndu-le ca probleme în toată problematicitatea lor. Deci, în acest sens, fără încălcare, da, în realitate, filozofii care m-au influențat cel mai mult în filozofia limbajului și în filozofia științei sînt Aristotel și Hegel. Ei și aici trebuie să afirm o convingere pe care încerc să o transmit și elevilor: nu există în realitate o poziție între Platon și Aristotel. Dacă îl înțelegem bine pe Aristotel, să nu uităm că el pleacă de la punctul la care a ajuns Platon în discuția unei probleme și o duce mai departe. El nu se opune în realitate lui Platon, și în acest sens este discipolul lui cel mai fidel. Discipolii cei mai fideli ai lui Platon nu sînt platonicieni, tocmai fiindcă Aristotel a înțeles să meargă mai departe. Nu degeaba a fost 20 de ani la școala lui Platon. A învățat: arte multe, a învățat mai ales cum se pun problemele și cum se formează discuția. De aceea spun că în filozofia limbajului și a științei puține de la Aristotel. De altfel, filozoful care este citat de cele mai multe ori în lucrările mele este tot mai Aristotel. Dar pe de o parte el nu se opune lui Platon, și pe de altă parte nu este un filozof materialist, așa cum se crede, ci un filozof idealist, cel mai mare filozof idealist.

- **Un idealist mai pragmatic decât Platon...**

- Da, Aristotel vede ideea... Hegel spune că Aristotel era capabil să vadă universul într-o scoică. Și de la scoică se ridică apoi tocmai pînă la obiectivitatea generală. În timpul pozitivismului s-a ajuns la aberația că celui mai mic gânditor, lui Herbert Spencer, i s-a dat nu numele de Filozoful, adică numele care i se dăduse celui mai mare dintre gânditori, lui Aristotel. În ce privește corporalitatea și toate celelalte, trebuie să se înțeleagă și în cazul limbajului, etc, care este

pulsivitatea materiei în obiectele culturale. Numai materia poate fi captată în afara conștiinței, deci trebuie să avem această materialitate, însă ea este aleasă de idee ca să poată fi într-adevăr eficace. Și eu dădeam următorul exemplu într-o carte: muzica nu se face ca muzică abstractă, ci se face ca muzică destinată unui anumit instrument. Se înțelege că o poezie și transfera la alt instrument, însă dacă vrei să faci muzică autentică a lui Vivaldi trebuie să ai și instrumentele lui Vivaldi. Un alt exemplu: de ce grecii făceau statuile de bărbai din bronz și statuile de femei din marmură de Paros? Fîindcă bronzul este opac și accentuează mușchii, vigoarea fizică, pe cînd marmura de Paros e translucidă și lasă să pîtrundă lumina pînă la 2/3 de centimetru, toate contururile devenind atunci vagi, dulci. Se alegea aceea materie care corespunde conținutului, în acest sens, și materia devenea conținut. La fel se întîmplă și cu faptul de limbaj. După expozeul foarte interesant al domnului Jean-Claude Coquet, spuneam că experiența sensibilă ca atare nu este cognoscibilă. Atunci cînd o cunoaștem ea este deja o experiență trecută, pe care o analizăm, iar ca să o analizăm trebuie să o numim, și ca să o numim trebuie să o retrăim și nu mai este aceeași, este o experiență pe care începem să o ordonăm. La fel cu exemplul pe care l-a dat el din Flaubert: cînd înțelege Madame Bovary ce experiență a avut? Nu în momentul în care a avut-o, ci în cel care își permite să o retrăiască și să o gîndească, deci să o numească.

- **Mulți sfinți și vizionari au vorbit și despre existența unui limbaj divin, un limbaj fără cuvinte, integral, intraductibil în limbajul uzual. La colocviile de lingvistică nu se vorbește însă despre un astfel de limbaj. Credeți că acesta ar putea fi considerat adevăratul limbaj integral sau o componentă a sa?**

- Dacă un limbaj de acest fel există, atunci nu putem ști dacă există. La fel, dacă există un limbaj al animalelor, nu putem ști, fiindcă noi nu vorbim cu ele. Însă limbaj în sensul nostru, de creare a lumii omului, nu îl putem constata la Dumnezeu. (Constantin SEVERIN)

